

2. Вінтонів В. Організаційна культура та її вплив на структурні зміни на підприємствах / В. Вінтонів // Регіональна економіка. – 2001. – № 4. – С. 207.
3. Воронкова А. Е. Построение модели управления знаниями предприятия / А. Е. Воронкова, Р. Вечерковски // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – № 1. – С. 148.
4. Дресвянников В. А. Построение системы управления знаниями на предприятии: учебное пособие / В. А. Дресвянников. – М. : КНОРУС, 2006. – 344 с.
5. Как превратить знания в стоимость: Решения от IBM Institute for Business Value / Составители: Эрик Лессер, Лоренс Прусак : пер. с англ. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2006. – 248 с.
6. Коллинсон К. Учитесь летать. Практические уроки по управлению знаниями от лучших обучающихся организаций / К. Коллинсон, Дж. Парселл. – М. : Институт комплексных стратегических исследований, 2006. – 296 с.
7. Управление знаниями / пер. с англ. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2006. – 208 с. – (Серия «Классика Harvard business Review»)

УДК 5

Юрій ХОМОШ

СУЧАСНА МОДЕЛЬ КОМПЕТЕНЦІЙ МЕНЕДЖЕРА ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті представлена модель компетенцій менеджера природоохоронної діяльності з погляду екологічної культури, як сучасного підходу до управління природоохоронною діяльністю.

Ключові слова: *компетенції, система компетенцій, модель компетенцій, менеджер природоохоронної діяльності, екологічна культура.*

In the article the presented model of competences of manager of nature protection activity is from the point of view of ecological culture, as a modern going near a management nature protection activity.

Keywords: *competences, system of competences, model of competences, manager of nature protection activity, ecological culture.*

Процеси розв'язання екологічних проблем людства, які вже давно характеризуються глобальним характером, вимагають нових підходів. Як зазначається у науковій літературі, розв'язати це завдання можна шляхом впровадження або поліпшення природоохоронних заходів на підприємствах, що є першочерговим джерелом екологічних проблем. Однак існує група науковців, які стверджують, що впровадження екологічно чистих та ресурсозберігаючих технологій не є достатнім заходом, оскільки без змін в управлінських технологіях, зокрема без запровадження менеджменту природоохоронної діяльності, усі попередні

заходи будуть неефективними. Інші говорять про необхідність гуманізації екологічного розвитку економіки. Йдеться про дослідження достатньо нового феномену та механізму еколого-економічної трансформації – екологічної культури. Проте усі ці підходи об'єднує те, що усі вони базуються на кадровому забезпеченні, на необхідності в існуванні персоналу, що володіє потрібними знаннями та вміє їх застосовувати.

У зв'язку з особливостями екологічних проблем, що виникають і зумовлені тісним зв'язком і переплетінням з економічними, соціальними, технічними проблемами, й, водночас, з неможливістю сучасного персоналу розв'язати зростаюче коло завдань, виникає потреба в підготовці принципово нових кадрів. Підготовка нових кадрів, підвищення рівня кваліфікації вже існуючих фахівців має ґрунтуватися на новому комплексному підході до розв'язання соціально-екологічних і економічних проблем підприємства і суспільства, має бути спрямована на формування принципово нової моделі сучасного фахівця.

Аналізуючи наукові публікації цього напрямку можна з упевненістю сказати про активізацію процесів розв'язання проблем екології, зокрема, актуалізацію питань, пов'язаних з поняттям екологічного менеджменту. Відомі праці таких науковців, як О. Лопатін, С. Харічкова, Т. Галушкіна, І. Карагодова, В. Аніщенко, Н. Новальська, О. Камбур та інші. Ці науковці вивчають процеси формування системи екологічного менеджменту як складової соціально-економічного розвитку. Компетенціями фахівців системи екологічного менеджменту займається не так вже багато науковців, серед них найвідоміші прізвища: С. Рибніков, М. Картавих, Е. Гірусов та інші. Однак, на нашу думку, модель компетенцій менеджера природоохоронної діяльності слід переглянути з погляду екологічної культури, як сучасного підходу до управління природоохоронною діяльністю.

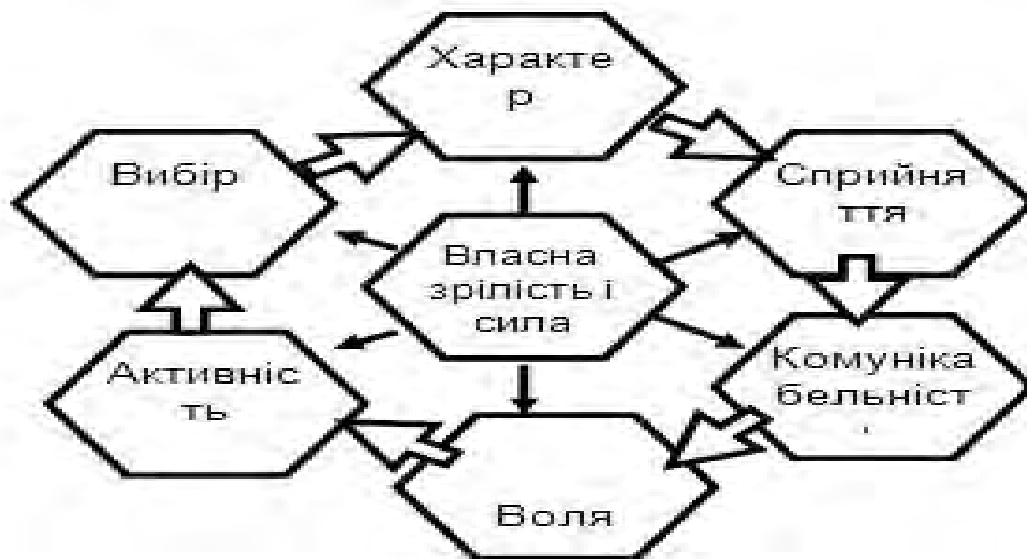
Мета статті полягає в аналізі моделі компетенцій менеджера природоохоронної діяльності з погляду екологічної культури як сучасного підходу до управління природоохоронною діяльністю.

Підготовка сучасного фахівця для розв'язання природоохоронних проблем машинобудівних підприємств, формування їхньої екологічної культури на засадах конкурентного підходу навчання і рівня підготовки, на жаль, не повною мірою відповідає вимогам і потребам підприємств. Модель підготовки сучасного менеджера з природоохоронної діяльності вимагає нових знань у сфері екологічного менеджменту та соціально-економічних процесів, які є основою якості знань і кваліфікації сучасного фахівця, здатного забезпечити дієздатність механізму формування екологічної культури підприємства. Кожний сучасний менеджер має синтезувати в собі і постійно розвивати спеціальні знання з екології і базові знання

менеджера. До сфери використання спеціальних знань слід зарахувати знання, уміння і навички менеджера, що дають йому змогу грамотно визначати стратегію розвитку підприємства, спираючись на наявні ключові ресурси. Також до сфери використання спеціальних знань менеджера належить вміння обґрунтовувати й ухвалювати рішення в ситуаціях з високою динамічністю і невизначеністю.

Сучасний менеджер з природоохоронної діяльності повинен бути добре поінформований у питаннях розвитку галузі, в якій працює його підприємство: стан досліджень, технологій, екологічних норм і вимог, конкуренції, динаміки попиту на продукцію, екологічні вимоги споживача. Він має бути ознайомлений з досвідом управління природоохоронною діяльністю на інших підприємствах і в галузях. І, звісно ж, уміти використовувати сучасні інформаційні технології, засоби зв'язку і комунікацій, які забезпечують ефективне управління і стратегічний розвиток підприємству, спираючись на компоненти управлінської системи, дієздатність якої забезпечується вивченням низки дисциплін.

Важливою групою знань сучасного менеджера є базові знання. До цієї групи знань належать особисті властивості менеджера в природоохоронній сфері: інтелектуальні, вольові, емоційні, етичні, комунікативні. Сучасний менеджер повинен мати риси, які посилюють довіру і повагу з боку співробітників. Слід також особливо зазначити окремі базові знання сучасного менеджера, які насправді є фундаментом усієї управлінської діяльності менеджера. Ці знання водночас з особистими властивостями є особливою силою самого менеджера і містять декілька складових (рис. 1).

Рис. 1. Особисті властивості сучасного менеджера з природоохоронної діяльності

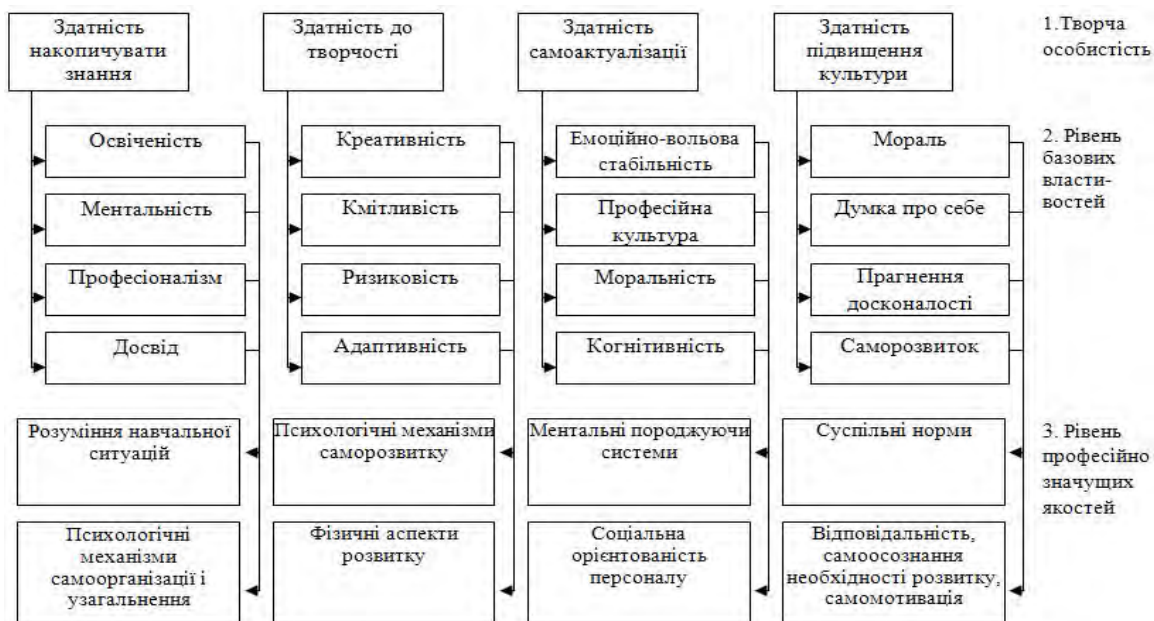
Модель сучасного менеджера з природоохоронної діяльності є складною, багатогранною і вимагає ресурсів підприємства на її реалізацію. Впровадити модель менеджера з природоохоронної діяльності підприємству самостійно дуже складно.

Формування і розвиток моделі сучасного менеджера з природоохоронної діяльності вимагає вивчення і викладання багатьох дисциплін як вузького, так і міждисциплінарного, і трансдисциплінарного характеру. Тому важлива роль у цьому випадку відводиться вищому навчальному закладу.

Діяльність вищого навчального закладу як цілісної системи навчального, наукового й виховного процесів спрямована на формування та розвиток освітніх і культурних цінностей менеджера з природоохоронної діяльності. Підготовка у сфері екологічної освіти передбачає все більше академічної свободи, коли вибудовуються власні стратегії на ринку освітніх послуг, на інноваційній основі створюються освітні програми, оптимізується ресурсне забезпечення. Розглядаючи підготовку екологічного менеджера як формування творчої особистості, сучасна педагогічна інженерія пропонує декілька моделей, у т. ч. змістовну, структурну й компетентісну, які при загальному підході спрямовані на розвиток функціональної і змістовної складової розумової діяльності майбутнього фахівця і відповідну методичну базу функціонування. Модель формування менеджера з природоохоронної діяльності передбачає взаємозв'язок змістовної, творчої і розвивальної складових діяльності мислення, які наповнюються відповідними освітніми методиками, технологіями. Загальна модель створення менеджера з природоохоронної діяльності як творчої особистості, може бути представлена як логічна наступність рівнів формування та їхнього взаємозв'язку (рис. 2).

Змістовна й функціональна структура менеджера з природоохоронної діяльності наповнюється у процесі реалізації освітніх програм вищого навчального закладу. Під освітніми програмами розуміємо комплекс освітніх послуг, спрямований на зміну освітнього і культурного рівня професійної підготовки майбутнього фахівця згідно з розробленою моделлю, та забезпечений відповідними ресурсами закладу.

Структуру моделі сучасного менеджера з природоохоронної діяльності можна зобразити за такою схемою (рис. 3). Ключові компетенції менеджера з природоохоронної діяльності мають подвійну природу. З одного боку, вони не є професійально зумовленими. Такими компетенціями повинні володіти всі сучасні фахівці незалежно від сфери їхньої діяльності. З іншого, ключові компетенції професійально значущі, оскільки вони складають основу, базу для професійних компетенцій, дають їм можливість більш повноцінно реалізовуватися.

Рис. 2. Змістова та функціональна структура моделі сучасного фахівця

Отже, ключовими компетенціями менеджера з природоохоронної діяльності назвемо такі: інформаційна, комунікативна, самовдосконалення, соціальна і правова.

- Інформаційна компетентність – це здатність орієнтуватися в інформаційному потоці: уміння знаходити й систематизувати різні джерела інформації за певними критеріями; використовувати раціональні способи отримання, систематизації і зберігання інформації, актуалізувати її в необхідних ситуаціях інтелектуально-пізнавальної діяльності, спрямованої на формування екологічної культури.

- Комунікативна компетентність – це готовність вступити в спілкування з пізнавальних, ділових, особистих мотивів; знання особливостей формального й неформального спілкування; розуміння цінності стосунків співробітництва, дружби, довіри між персоналом; знання і дотримання традицій, ритуалу, етикету, який доцільно використати в процесі формування екологічної культури; уміння вступати в конструктивне спілкування і підтримувати його оптимальний час; уміння вести цивілізований діалог, спрямований на розробку програм із захисту природного середовища; знання конструктивних способів подолання конфлікту і виправлення порушених відносин із природним середовищем і суспільством щодо впливу на НПС.

- Компетенція самовдосконалення – це потреба в саморозвитку, яка полягає в такому: уміння вибудовувати персональну життєву стратегію, орієнтовану на зменшення антропогенного впливу; тісна

єдність інтелектуального розвитку з формуванням особи, здатність справлятися з суперечностями й невизначеністю життєвого досвіду; здатність самостійно контролювати хід свого інтелектуального розвитку і досягати висот професійної майстерності і творчості; структуризація знань, ситуативно-адекватна актуалізація знань, розширення, нагромадження знань, спрямованих на заощадження ресурсів, екологічну безпеку; адекватна оцінка досягнутих у саморозвитку результатів і постановка нових перспективних завдань з розвитку екологічних знань і технологій управління.

Рис. 3. Структура моделі сучасного менеджера з природоохоронної діяльності

- Соціальна й правова компетенція – це розуміння значення своїх соціальних функцій як громадянина своєї країни та члена суспільства, стійке позитивне відношення до своїх суспільних обов’язків з охорони навколишнього природного середовища; уміння співвідносити свої інтереси з екологічними інтересами суспільства; націленість на вдосконалення суспільства на принципах стійкого розвитку, екологічної безпеки; досвід суспільно-корисної цивільної діяльності; наявність певної життєвої позиції і внутрішньої готовності до її реалізації; здат-

ність брати на себе відповідальність, брати участь у функціонуванні і поліпшенні природного середовища.

▪ Компетенція діяльності – це орієнтація у професійну діяльність; знання, засоби і способи виконання професійних обов'язків і завдань; досвід здійснення різних видів діяльності: пізнавальної, навчальної, дослідницької; вміння побачити і сформулювати проблему, запропонувати її розв'язання; готовність прийняти відповідальність за свій вибір.

Отже, сучасна структура моделі сучасного менеджера з природоохоронної діяльності на підприємстві ґрунтується на розвитку його компетенцій і складається з інформаційної, комунікативної, соціальної, правової та інших груп компетенцій. Система компетенцій сучасного менеджера з природоохоронної діяльності дає чітке визначення професійних і поведінкових вимог, що пред'являються до працівників на певних посадах, залежно від їхнього керівного рівня, рівня ухвалення рішень, професії, посади й виконуваних завдань у сфері охорони природи й формування екологічної культури підприємства. Ця система компетенцій забезпечує взаємозв'язок стратегічних завдань підприємства і вимог до персоналу; формує чітке уявлення про вимоги до персоналу; містить критерії для оцінки підлеглих.

Запропонована модель компетенцій менеджера з природоохоронної діяльності має, передовсім, гуманістичне спрямування, тому що орієнтується на визначення персоналу як вищої цінності, реалізацію розкриття його здібностей, особистісних властивостей.

Література

1. Винтер Г. Модель экологического менеджмента. Разработка собственного экологического плана действий вашей компании / Г. Винтер. – М. : УП «Технопринт», 2002. – 318 с.

2. Воронкова А. Э. Стратегическое управление конкурентоспособным потенциалом предприятия: диагностика и организация : [монография] / А. Э. Воронкова. – Луганск : ВГУ, 2000. – 315 с.

3. Гончаров В. М. Организация экологического менеджмента в системе природокористування / В. М. Гончаров, О. В. Родіонов // Економіка розвитку. Наук. журнал. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2008. – № 2 (46). – С. 74 – 76.

4. Драчева. Е. Л. Экологический менеджмент / Е. Л. Драчева, Л. И. Юликов. – М. : Академия, 2009. – 288 с.

5. Рибніков С. Р. Урахування ключових еколого-управлінських компетенцій як спосіб екологізації менеджмент-освіти [Електронний ресурс] // Економіка. Менеджмент. Підприємництво: збірник наукових праць. 2008. – № 20. – Режим доступу до журн. : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Emp/2008_20/ribnikov.pdf – Назва з екрану.